

Új közép-európai nemzetállamok

HAMBERGER JUDIT —
SZILÁGYI IMRE

(II. rész: szlovénok, horvátok)

Hamberger Judit 1955-ben született Jászberényben. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán 1975 és 1986 között öt szakot végzett, közöttük a szlovák és a történelem szakot. Kutatóként kezdetben lengyel várostörténettel foglalkozott, majd több évig a Világirodalmi Lexikon szerkesztője volt. A szlovákok és a csehek politikai problémáival 1989 végétől foglalkozik. 1996 óta a politikatudomány kandidátusa. 1992 óta a Teleki László Intézet kutatója.

Szilágyi Imre 1949-ben született Budapesten. Történelem-könyvtár, majd ógörög-latin szakon szerzett diplomát az ELTE-n. 1982-től 1990-ig a Világirodalmi Lexikon szerkesztője volt, 1992 óta a Teleki László Intézet kutatója. Szlovénia és Horvátország jelenlegi életével, valamint a szlovén történelem kérdésével foglalkozik. 1996-ban a politikatudomány kandidátusa lett.

Az osztrák örökös tartományokban élő szlovénok és a magyar királysággal államközösséget alkotó horvátok a 19. század második felétől elégedetlenek voltak az Osztrák-Magyar Monarchián belüli helyzetükkel. Azt kívánták, hogy az uralkodó federalizálja a Monarchiát (korabeli szóhasználatul decentralizálja a dualizmust), s az így átalakított birodalomban a délszlávok egy külön föderatív egységet alkottak volna. Mivel kívánságukat a Monarchia vezetőinek többsége nem támogatta, a 20. század elején politikusaik körében egyre népszerűbbé vált a jugoszlávizmus eszméje, azaz a Monarchián kívül, a Szerb Királysággal és Crna Gorával együtt létrehozandó közös délszláv állam gondolata. Ennek megvalósítására az első világháború vége, a Habsburg Birodalom veresége adta meg a lehetőséget. Az olasz hadsereg 1918 őszi szlovén és horvát területek ellen indított területszerző offenzívája pedig arra kényszerítette a horvátokat és a szlovénokat, hogy elfogadják azokat a feltételeket, amelyek szerb részről a közös állam keretétől megszüntek. Ez azt jelentette, hogy a szlovénok és a horvátok kénytelenek voltak lemondani arról a törekvésükről, hogy olyan köztársasági elvre épülő, (kon)föderatív berendezkedésű állam jöjjön létre, amelyen belül e két nép saját ügyeinek intézésére nagyfokú önállósággal rendelkezik. Az új állam a szerbek követelésének megfelelően, szerb irányítású, centralizált, „alkotmányos, parlamentáris és örökletes monarchia” lett. A horvátok és a szlovénok tehát egy nagy, osztrák-német és magyar túlsúlyú birodalom alattvalóiból egy kisebb, ezúttal szerbek által igazgatott birodalom alattvalóivá váltak. Ez a minibirodalom — a Szerb-Horvát-Szlovén királyság — kezdetben mérsékeltbb módszerekkel, 1929-től pedig egyre kíméletlenebbül arra törekedett, hogy megszüntesse az egyes délszláv nemzetek önálló nemzet tudatát, és egységes délszláv nemzetet hozzon létre. Ennek a horvátok és a szlovénok lehetőségeik adta keretek között ellenálltak.

A szlovénok — bár nem voltak elégedettek a kialakult helyzettel — viszonylag sokat nyertek. Az új államban megszűnt az elnémetesedés veszélye, érvényesíteni tudták a gazdasági fejlettségükből fakadó előnyöket, a szlovén nyelvű oktatás és a kulturális élet a Habsburg Monarchia-belinél sokkal erőteljesebb fejlődésnek indulhatott, politikusaik pedig abban reménykedtek, hogy az erős jugoszláv állam segítségével visszaszerezhetik az olaszok által el-

foglalt szlovénlakta területeket, s hogy idővel enyhül az erőteljes centralizáció is. A horvátok azonban Magyarországon belüli státusukhoz képest sokat veszítettek önállóságukból, a délszláv gondolat mellett már régóta kiálló vezetőiket pedig a szlovénokénál sokkal nagyobb csalódás érte a megvalósult államalakulaton belül kialakult helyzet miatt. Ezért amíg a szlovénok a realitásokhoz alkalmazkodva, s taktikai megfontolásokból hajlandók voltak együttműködni a központi hatalommal, a horvátok egy rövid időszakot leszámítva állandóan szembenálltak Belgráddal.

Figyelemre méltó, hogy a harmincas évek végéig sem a horvátok, sem a szlovénok nem követeltek önálló nemzetállamot, hanem arra törekedtek, hogy egy nagyobb államalakulaton belül biztosítsák maguknak a nemzeti fejlődés szempontjából szükségesnek tartott önállóságot. Ezért Jugoszlávián belül autonómiát, illetve föderatív köztársasági státust szerettek volna kivívni. Az 1939 augusztusában megkötött szerb-horvát megállapodás — a Cvetković–Maček-paktum — eredményeképpen létrehozott Horvát Bánság kialakítása az első lépés volt ebbe az irányba, a második világháború azonban megakadályozta e folyamat kibontakozását. A horvátok a Jugoszláviát megszálló olaszok és németek akaratából egy névleg önálló, valójában vazallus állam — a független Horvát Állam — révén lettek részei a Hitler által elképzelt új európai rendnek, a szlovén területeket pedig olasz, német és magyar csapatok foglalták el.

Tito Jugoszláviája

Tekintettel a németek és az olaszok második világháborús szerepére, valamint arra, hogy a győztes kommunisták Jugoszláviát föderalizálták, a háborúban vesztes horvátok, illetve a szlovénok körében nem tűnt reális alternatívának sem az önálló nemzetállam létrehozása, sem az Európa nyugati feléhez történő csatlakozás. Hozzá kell tenni, hogy az 1946-ban elfogadott jugoszláv szövetségi alkotmány a föderációt alkotó köztársaságokat szuverénnek tekintette, és számos horvát és szlovén politikus a későbbiekben is ebből indult ki (mindenekelőtt a hatvanas évek második felében és 1989 után). A Sztálin és a jugoszláv kommunisták között 1948-ban bekövetkezett szakítás következtében Jugoszlávia különleges helyzetbe került: nem csatlakozott a szovjet tömb kommunista országaihoz, de nem vált részévé a nyugati világnak sem; elszigeteltségén pedig az el nem kötelezett országok mozgalmán belüli aktív, bizonyos értelemben vezető szerepével igyekezett enyhíteni. Jugoszlávia a föderatív köztársasági berendezkedés ellenére továbbra is egyfajta minibirodalom maradt, amelynek élén a rendkívül széleskörű hatalommal bíró Tito állt, akit egyesek ezért, és hatalmi allűrjei miatt az utolsó Habsburgnak neveztek.

Belső feszültségek

Bár az ötvenes években azt állították, hogy a nemzeti kérdést megoldották, a hatvanas évek gazdasági és politikai liberalizációjának kibontakozása együtt járt a nemzeti érdekek újbóli megfogalmazásával. A hatvanas évek végén mind Szlovéniában, mind

Horvátországban úgy vélték, hogy a föderáció központi szervei túlságosan is nagy mértékben vonják el tőlük a bevételeket, és ezeket nem megfelelő módon használják fel. Az elégedetlenséget nemzeti és demokratikus jellegű követelések kísérték, de a politikusok és az értelmiségiek többnyire változatlanul a jugoszláv kereteken belül gondolkodtak, az ezen belüli helyzetüket szerették volna kedvezőbbé tenni. Az egyik akkori vezető horvát politikus későbbi megfogalmazása szerint ők nem arra törekedtek, hogy Horvátországot bejuttassák Európába, hanem Horvátország és Jugoszlávia európaizálását szerették volna elérni. Mind Horvátországban, mind Szlovéniában megjelent Jugoszlávia konföderalizálásnak igénye. Sőt, szlovén értelmiségiek egy csoportja 1968-ban úgy vélte, hogy Jugoszlávia gazdasági szempontból veszteséget jelent Szlovénia számára. Megállapították, hogy a nemzetiség és folyamatában a királyi Jugoszlávia az első, a titói Jugoszlávia a második fokozatot jelentette a szlovénok számára, akik az elkövetkező húsz éven belül elérik állami függetlenségüket. A független szlovén állam — amely kedvező földrajzi fekvése miatt kapcsolatot teremthetne az európai gazdasággal, mind a keleti, mind a nyugati blokkal — e csoport szerint a nemzeti jövő biztosítékának egyetlen eszköze, az európai, illetve a világ gazdasági folyamatokba való bekapcsolódásnak elengedhetetlen feltétele. A nemzeti és államjogi vitákat az 1974-ben elfogadott szövetségi alkotmány zárta le, amely kompromisszumot jelentett: az ország egysége megmaradt, de az egyes köztársaságok nagyfokú önállósághoz jutottak.

1980 után

Miután 1980-ban meghalt a legfőbb összetartó erőt jelentő Tito, s a következő években egyre nyilvánvalóbbá vált a szocialista rendszer válsága, az egyes nemzetek között fokozatosan élesedő ellentét alakult ki azt illetően, hogy miképpen kell kezelni az ideológia, a demokrácia, az államjog, a nemzeti önállóság, a gazdaság és a kisebbségek kérdésében felmerülő problémákat. A nyolcvanas évek második felében az ellentéteket tovább éltezte, hogy Szerbiában a machiavellista módszereket alkalmazó Milošević került hatalomra. Az 1988-89 folyamán megalakuló horvát és szlovén pártok programjaikban és egyéb megnyilatkozásaikban egyaránt hangoztatták a demokrácia, a nemzeti érdek és az európai integráció melletti elkötelezettségüket. Ismét nagyobb hangsúlyt kapott a nemzeti szuverenitás, de ezt kezdetben a konföderációvá alakított Jugoszlávián belül akarták érvényesíteni, s az Európai Közösségbe is elsősorban Jugoszláviával együtt szerettek volna bejutni. Az is előfordult azonban, hogy a szuverenitást a jugoszláv összefüggés nélkül említették. A Szlovén Demokrata Szövetség 1989 júniusában tartott kongresszusán felmerült, hogy Szlovénia esetleg Jugoszlávia nélkül csatlakozhatna Európához. Ez utóbbi elképzelés mögött két megfontolás húzódott. Egyrészt az, hogy Horvátországban és Szlovéniában a politikusok és az ér-

telmiségiük úgy vélték, Milošević politikájával Jugoszlávia nem kerülhet be az Európai Közösségbe. Másrészt közrejátszottak a nemzeti kérdéssel, illetve az Európai Közösséggel kapcsolatos problémák is.

Érvek a nemzetállam létrehozása mellett

A szlovén teoretikusok egy része úgy vélte, hogy a kommunista ideológia bukása a nemzeti azonosságtudat megerősödésével jár együtt, s a közvéleménykutatások ezt a vélekedést alá is támasztották. Mind a horvátok, mind a szlovénok abból indultak ki, hogy az Európai Közösség az egyenrangú nemzetek szövetsége, konföderációja lesz. Ennek alapján saját nemzetüknek is egyenrangú státust szerettek volna kivívni az új Európában. Ez a megfontolás viszont szorosan összefüggött azzal, hogy Jugoszláviát konföderációvá akarták átalakítani, illetve, hogy ennek lehetetlensége esetén önálló nemzetállamot akartak létrehozni. Véleményük szerint ugyanis csak a konföderációban élő szuverén köztársaság vagy az önálló nemzetállam léte adhatta meg azt a jogot, hogy a horvátok és a szlovénok önállóan, Belgrád közvetítése nélkül tárgyalhassanak Európával, hogy szuverén módon mondhassanak le szuverenitásuk egy részéről. Gyakran hangoztatták, hogy nem a bezárkózás érdekében akarnak kiválni, hanem éppen azért, hogy könnyebben és gyorsabban nyithassanak az Európai Közösség irányába. Elképzeléseik azonban összeütközésbe kerültek az Európai Közösség álláspontjával. Az Európai Közösség ugyanis 1990 és 1991 folyamán számtalanszor hangoztatta, hogy csak az egységes Jugoszláviát támogatja. Az Európa felé törekvő önálló horvát és szlovén nemzetállam tehát az Európai Közösség akarata ellenére jött létre.

Horvátország és az Európai Unió

A Horvátország, illetve Szlovénia és az Európai Közösség között a kilencvenes években tapasztalható nézeteltérések, időnkénti ellentétek azonban mégsem ebből a tényből fakadnak, hanem a létrejött nemzetállamok konkrét helyzete és elképzelései, valamint az európai integrációs elvárások közötti eltérésekből. Ez Horvátország esetében egészen világos volt, hiszen a teljesen szuverén (tehát a teljes területét ellenőrző) horvát nemzetállam csak 1998 elején jött létre. A Horvátország és az Európai Közösség közötti kapcsolatok hosszú ideig éppen Horvátország szuverenitásának hiányában nem voltak rendezhetők. 1996-tól azonban már alapvetően a Franjo Tudjman horvát elnök által követett politika volt az intézményesített viszony kialakításának akadálya. Tudjman ugyanis nem csupán a fegyveres harcok idején, de azután is olyan módon kezelte a kisebbségi kérdést, a Boszniával kapcsolatos viszonyt, a tömegtájékoztató szabadságát, az ellenzékét, valamint a háborús bűnösök kérdését, amit az Európai Közösség (Unió) elfogadhatatlannak tartott. Különösen a szerb kisebbség kérdésében volt igen jelentős a nézeteltérés. Az Európai Unió szerint a kisebbséget védelem és különjogok illetik meg, a hivatalos horvát politika viszont (de a társadalom nagy része is) a szerb ki-

sebbséget a horvátországi háború kirobbantójának, a horvát szuverenitás megcsorbítójának, a horvát demokrácia ellenségének tekintette. Hasonló különbség volt a háborús bűnösök megítélésében is. A horvátok ugyanis a Hágai Bíróság által megvádolt személyeket nem háborús bűnösöknek tekintették, hanem a horvát nemzetállam megteremtőinek. (Megemlítendő, hogy a horvát értelmiségiek és politikusok között az elmúlt években komoly vita folyt a második világháború idején fennállt usztasa Független Horvát Állam megítéléséről, mivel a kormányzó politikusok ezt a rosszhírű államot az új horvát nemzetállam elődjének tekintették.) Tudjman elnök, aki folyamatosan hangoztatta Horvátország európaiságát, azt, hogy az ország az Európai Unióba törekszik, úgy ítélte meg, hogy a fent említett kérdések nagyobb részében nem kell engednie az Unió részéről érkező elvárásoknak, mert az európai politikusok nem jól ítélik meg a Horvátországon belüli helyzetet. A 2000 elején megválasztott új horvát politikai vezetés arra törekszik, hogy eleget tegyen az Európai Unió elvárásainak. Az Unió részéről azóta már csak azért is igen nagy jóindulat tapasztalható az új Horvátország iránt, mert az európai politikusok azt szeretnék, ha Horvátország minta lehetne a Balkán többi országa, mindenekelőtt Szerbia számára. Ez a tény ugyan lehetővé teszi a Horvátország és az Európai Unió közötti viszonylag gyors közeledést, de bizonyos problémák még tisztázatlanok. Egyrészt ma még nem látható, hogy képes lesz-e az új horvát vezetés a szerb kisebbség és a háborús bűnösök kérdésében teljes mértékben megfelelni az elvárásoknak. Másrészt még nem látható, miképpen reagál majd a horvát társadalom azon problémák megjelenésére, amelyekkel a szlovénok immár közel egy évtizede néznek szembe.

Szlovénia és az Európai Unió

Szlovénia ugyanis 1991 folyamán gyorsan kivívta önálló nemzetállami létét, és 1992 elejétől már a nemzetállam jellegének kialakítása és az euro-atlanti integráció volt a legfőbb gondja. A nemzetállam milyenségéről többszintű vita folyik a szlovénok között. A múltat illetően mindenekelőtt a második világháború — a németekkel együttműködők, illetve a velük szembenálló kommunista vezetésű partizánok és az egymás közötti leszámolások megítélése —, valamint a kommunista rendszer értékelése körül folyik a vita. A jelennel összefüggésben komoly nézeteltérések voltak arról, hogy milyen szerepet tölthetnek be a szlovén társadalomban a nem szlovén származású szlovén állampolgárok, hogy milyen legyen az állam és az egyház viszonya, hogy a baloldali-liberális, vagy a konzervatív-keresztény értékrendnek kell-e uralnia a szlovén közéletet. Az európai integrációs folyamat annak ellenére sem zökkenőmentes, hogy a szlovénok mind a gazdaság fejlettségét, mind a demokratikus viszonyokat illetően a csatlakozni kívánó országok élmezőnyéhez tartoznak. A csatlakozás kapujában némi visszahőkölés tapasztalható. Mivel a szlovénokban

a legcsekélyebb kétség sincs arról, hogy ők érettek az Európai Unió tagságra, meglehetősen érzékenyek arra, milyen is lesz az az Európa, amelybe majd belépnek. Vagyis arra, hogy vajon valóban megfelel-e az az Európa a szlovén nemzeti céloknak, és hogy vajon valóban egyenrangú félként kezelik-e majd őket. Az egyik legkomolyabb nézeteltérés során ugyanis úgy érezték, hogy veszélybe kerülhet egyenjogúságuk. Olasz követelésre az Európai Unió a társult tagságról folytatandó tárgyalásokat ahhoz a feltételhez kötötte, hogy Szlovéniának a társult tagságról szóló megállapodás érvénybe lépése után négy évvel biztosítania kell, hogy az Európai Unió állampolgárai kölcsönösségi alapon földtulajdont szerezhetnek Szlovénia területén.

Vita a földtulajdonról

Ez a követelés több okból is ellenállást váltott ki a szlovénokból. Először is azért, mert ennek értelmében módosítaniuk kellett az alkotmányukat, s többen úgy vélték, megengedhetetlen, hogy egy szuverén állam ezt külső követelésre tegye meg. Másodsor azért, mert úgy vélték, hogy Olaszország ezzel olyan típusú nyomást gyakorolt Szlovéniára, amelyről ők azt hitték, hogy az már nem része az európai politikának. Harmadszor azért, mert többen attól féltek, hogy a gazdag nyugatiak majd felvásárolják az olcsó szlovén földeket. Az erről folytatott vita kiszélesítette azt a korábban bűvópataként megjelenő kérdést, hogy meddig szabad elmenni az integráció érdekében a nemzetállam feladásában, illetve hogy mi lesz az európai integráció következménye a szlovénokra nézve. Többen arra hivatkoztak, hogy a szlovénoknak rosszak a történelmi tapasztalataik az olaszok és a németek törekvéseivel kapcsolatban. De nem csupán a múlt, hanem a jövő miatt is elővigyázatosságra intettek, mondván, hogy a négyszázmillió lakosú, határok nélküli Európában a kislétszámú szlovénokat a fölolvadás veszélye fenyegeti, hiszen bárki betelepülhet majd az országba. Úgy vélték, hogy az európai konkurencia miatt a szlovén parasztokat a proletarizálódás veszélye fenyegeti, hogy az értékeesebb szlovén vállalatokat majd felvásárolják a külföldiek, a többi pedig tönkremegy. Mások azt hangoztatják, hogy ha az Európai Unió azt jelenti, hogy meg kell szüntetni a nemzetállamot, akkor Szlovénia állampolgárai az Európai Unió egyik provinciájának lesznek a lakosai, amely előrevetíti, hogy döntéshozatalban a szlovénok szava kevesebbet fog érni, mint amennyit az egykori Jugoszláviában ért. A vitákban központi helyet kap az a kérdés, vajon mekkora értéket jelent a szlovén önállóság, a nemzeti identitás, a területi integritás, hogy mekkora árat szabad fizetni ezek megőrzéséért, illetve hogy szabad-e ezeket feladni az integráció érdekében.

Ilyen és ehhez hasonló megfontolások miatt a szlovénok körében némi bizonytalanság tapasztalható. Sokan úgy szeretnének csatlakozni az Európai Unióhoz, hogy eközben ne kelljen lemondani a végre megszerzett nemzetállami létről. Legszívesebben a jelenlegi helyzetet állandósítanák: igen jól ki tudják használni az

Európai Unióhoz fűződő gazdasági kapcsolataikat, miközben gazdaságukat és társadalmukat a nemzetállam eszközeivel védik a kellemetlennek tekintett külső behatolástól. Az értelmiség egy része azonban már figyelmeztet arra, hogy ez az állapot nem tartható fenn: a szlovénoknak fel kell adniuk nemzeti bezárkózásukat, és az új körülmények között is meg kell őrizniük saját identitásukat; a gazdaságnak és a társadalomnak nyitottá kell válnia a külvilágra, választ kell adnia a globalizáció kihívásaira. Egyesek azt hangoztatják, hogy e folyamatot igen nagy körültekintéssel kell véghezvinni, mert egy kis államra másképpen hat a tőke és a munkerő szabad áramlása, mint a nagyobbakra, mások pedig azt, hogy a sikeres alkalmazkodás és az identitás megőrzése érdekében középpontba kell állítani a kultúra és az oktatás fejlesztését.

Befejezésül

Az 1990-es években Közép-Európában újraéledő nacionalizmus nem újkeletű, hanem a bolsevizmus időszakában elnyomott, elhallgattatott ideológia, amely a politikai és gazdasági szabadság keretei között, a külső és belső birodalmi nyomás csökkenésével és megszűnésével természetes szervező erőként, természetes politikai akaratként tört a felszínre.

E nacionalizmus feléledése összefügg az európai integrációs kényszerrel is. A térség társadalmi, nemzeti több évszázada kényszerpályán haladnak; megmaradásukhoz és európai jellegű fejlődésükhöz azt a mintát kell követniük, amelyet Európa nyugati fele valósított meg. Amennyiben csupán szerves belső társadalmi, politikai és gazdasági fejlődésük törvényszerűségeit követik, menthetetlenül lemaradnak Európa nyugati részétől. Ha nem fogadják el a kijelölt kényszerpályát, akkor be kell zárkozniuk, amely minél kisebb egy állam, annál nagyobb veszteséget jelent. Ebben a folyamatban az egyes nemzetállamok közötti eltérések abból is adódnak, hogy társadalmak milyen mértékben fogadják el sajátjuknak e kényszerpályát, és mennyire törekszenek arra, hogy a kényszer belső szükségletté alakuljon át, hogy a mintakövetés kényszerét hogyan és milyen gyorsan ismerik fel, és hogyan tudják ezt saját javukra fordítani. A térség kis nemzeti és ezek új államai (történelmi okokból is) a megkésetttség különböző fázisaiban találhatóak, ezért feladataik is eltérőek, s ez közöttük az integrációs folyamatban is fejlődésbeli különbségeket eredményez.

A közép-európai térség új kis nemzetállamai egyszerre kettős nyomás alá kerültek, kettős vágy, kettős cél hajtja őket. A legsúlyosabb problémát az okozza, hogy ezek egymással ellentétes irányú mozgást, fejlődést, cselekvést követelnek meg, egymással ellentétes folyamatokat feltételeznek. A nacionalizmusból táplálkozó nemzetállami törekvés, egy nemzet államának létrehozása és megvalósítása a védekezés, a külső, a más, az idegen, a nem szerves hatásokkal és erőkkel szemben védekezést, így a bezárkózást igényli, az új európai egységesülési ideológia és az integráció megkövetelte politikai, gazdasági és társadalmi gyakorlat pedig

- Irodalom:
 Šolc, Jaroslav:
Slovensko v českej politike (Szlovákia a cseh politikában).
 M.O.Enterprise,
 Banská Bystrica, 1993.
 Hamberger Judit:
Csehszlovákia szétválása. Egy föderációs kísérlet kudarca. Teleki László
 Alapítvány, Budapest, 1997.
 Rychlík, Jan: *Češi a Slováci ve 20. století. Česko-slovenské vztahy 1945-1992.*
 (A csehek és a szlovákok a 20. században. A cseh-szlovák viszony 1945 és 1992 között.)
 Academic Electronic Press, Praha, 1998.
 Milovan Baletić (szerk.):
Ljudi iz 1971. Prekinuta šutnja (1971 emberei. Megszakított hallgatás),
 Vjesnik, Zágráb, 1990.

Juhász József: *Volt egyszer egy Jugoszlávia. A délszláv állam története*, Aula, Budapest, 1999.

Slovenija 1968 kam? (Szlovénia — 1968 — hová?), Magnolija, 1999.

Sokcevičs Dénes: *A délszláv háború*, Calibra Kiadó, Budapest, 1997.

Sproščena Slovenija (A fellazult Szlovénia), Nova revija, 206, 1999. június.

Suverenost Slovenije? (Szlovénia szuverenitása?), Nova revija, 1999.

Készült az OTKA T.029392, illetve a T.029395. számú kutatása keretében.

ennek ellenkezőjét, a minél tágabb körű nyitást, az idegen, a más, az eltérő hatások (törvények, alkotmányos rendek, gazdasági és politikai rendszerek, előírások, szabályok) minél teljesebb és minél gyorsabb befogadását követeli meg.

Az újonnan létrejött kis nemzetállamoknak tehát egyszerre, egymással párhuzamosan kell végrehajtaniuk a dezintegrációs és az integrációs folyamatokat. Az integrációt tehát meg kell előznie a dezintegrációnak, amely lehetővé teszi minden európai nemzet számára a saját nemzetállam létrehozását. Mivel Nyugat-Európában nemzetállamok integrálódnak, az integrálódni kívánó más európai nemzeteknek is saját nemzetállami keretek között kell felkészülniük az integrációs folyamatokra. Ha ez nem történik meg, akkor az európai nemzetek nem egyenrangú felekként indulnak el az integrációs folyamat útján. Saját nemzetállamuk létrehozását tehát az integrációs folyamat köztes fázisaként értelmezik. Ezért azt kívánják, hogy nacionalizmusukat — amely az 1990-es évek elejéig (politikai és gazdasági okokból) nem kapta meg a nemzetállam létrehozásának lehetőségét —, fogadják el most a többi európai nemzetállam mindenkori nacionalizmusával egyenrangúnak. Államaik azokkal azonos nemzetközi jogi szintre kerültek, és így az európai egyesülési folyamatban — saját államuk gazdasági és politikai súlyától függetlenül — államjogilag és nemzetközi jogilag is egyenrangúakként léphetnek fel.